

บทที่ ๑

บทนำ

๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันสังคมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลง จากสังคมเกษตรกรรม เป็นสังคมอุตสาหกรรม หรือจากสังคมชนบทเป็นสังคมเมืองเพราะการนำเข้าซึ่งเทคโนโลยีและการสื่อสารที่ทันสมัย อีกทั้งสังคมปัจจุบันเป็นยุคของข้อมูลข่าวสารด้วยเทคโนโลยีนั่นเอง จึงทำให้วิทยาการสมัยใหม่ที่น่าสนใจ คุณภาพชีวิตของมนุษย์ในด้านวัตถุนิยมหรือการบริโภคนิยม “ค่านิยม”^{*} และด้วยลักษณะการเปลี่ยนแปลงนี้เอง จึงทำให้เกิดปัญหาชีวิตขึ้นมามากมาย เช่น ปัญหาสุขภาพ ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาความยากจน ปัญหาความเกียจคร้าน ปัญหาความเครียด อันเกิดจากการทำงาน ซึ่งปัญหาเหล่านี้ ได้บั่นทอนคุณภาพชีวิตของคนในสังคม ทำให้การดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทยมีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก อีกทั้งได้เกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจ มีน้ำมันแพง มีของขึ้นราคา จะสังเกตว่า ในภาพรวมของสังคมปัจจุบันค่าแรงงานได้ปรับตัวสูงขึ้น และค่าครองชีพ ก็ได้ยับยั้วสูงตัวขึ้น ด้วยเช่นกัน

ดังนั้น เป็นเหตุให้การแสวงหาทรัพย์สินที่ได้มานั้น กลับทำให้ชีวิตไม่มีความสุข เพราะการแสวงหาทรัพย์สินส่วนใหญ่นั้น มุ่งแต่แสวงหาความสุขเพื่อมา บำรุงบำเรอร่างกายอย่างเดียว จึงเป็น

^{*} ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่บุคคลพอใจหรือเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่า แล้วยอมรับไว้เป็นความเชื่อ หรือความรู้สึกนึกคิดของตนเอง ค่านิยมจะครอบงำอยู่ในตัวแต่ละบุคคลในรูปของความเชื่อตลอดไป จนกว่าจะพบกับค่านิยมใหม่ ซึ่งตนพอใจกว่าก็จะยอมรับไว้ ค่านิยมจึงเป็นเสมือนพื้นฐานแห่งการประพฤติ ปฏิบัติของบุคคล โดยตรงค่านิยมเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาได้ เช่น เดียวกันกับความเชื่อและมีความแตกต่างกันไปตามสังคมและวัฒนธรรมค่านิยมส่วนใหญ่สืบเนื่องมาจากความเชื่ออย่างเช่น ความเชื่อหรือค่านิยมเรื่องของการเลือกรับประทานอาหารจะถูกเลือกตามความชอบ หรือตามสิ่งที่แต่ละบุคคลพึงประสงค์ ซึ่งการจะเลือกว่าจะรับประทานประเภทใดหรือเป็นสถานที่แบบไหน ก็จะขึ้นอยู่กับสถานะทางการเงินด้วย อย่างเช่น ผู้ที่มีฐานะดีก็จะเลือกรับประทานอาหารในที่ที่หรูหรา ราคาแพง ฉะนั้น ค่านิยมจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้แต่ละบุคคลเลือกที่จะรับประทานอาหาร, นางสาวภูผารัก ก้อนสุวรรณ, ค่านิยมกับอาหาร, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.sites.google.com>, (๒๑/มี.ค./๒๕๕๖).

สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาความเครียดอันเกิดจากการทำงาน^๒ และปัญหาของการว่างงาน จึงทำให้เห็นห่างจากการบำเพ็ญพัฒนาจิตใจให้มีคุณภาพ และศักยภาพที่ดีขึ้นตามไปด้วย

อีกประการหนึ่ง จะเห็นว่าปัญหาวิกฤตทางธรรมชาติต่าง ๆ ที่ไม่เคยเกิดขึ้นก็บังเกิดขึ้น เช่น สึนามิ น้ำท่วม เป็นต้น ซึ่งนอกเหนือจากปัญหาดังกล่าวมาข้างต้น ปัญหาที่เกิดจากภัยธรรมชาติเหล่านี้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นเอง บางครั้งคาดการณ์ไปไม่ถึง ทำให้เกิดปัญหาในการทำมาหากินโดยเฉพาะคนที่มิฐานะยากจนหรือพอมีอันจะกินแต่ไม่เหลือเก็บ ใช้ชีวิตอยู่อย่างฝืดเคืองลำบากขึ้นแค้น สภาพบ้านเมืองและปัญหาเศรษฐกิจให้พื้นตัวหรือสถานการณ์กลับเป็นปกติได้ในบางครั้งใช้เวลาแรมเดือน จึงมีผลทำให้ประชาชนเดือดร้อนในเรื่องปาก เรื่องท้อง เรื่องความเป็นอยู่ตามหลักความเป็นจริงแล้วปัญหาเหล่านี้ สามารถที่จะวางแผนให้กับชีวิตของตนเองได้ แต่ส่วนใหญ่ก็ละเลย หรือเฉยเมย จึงไม่ได้เตรียมการไว้ล่วงหน้า อาทิ ปัญหาน้ำท่วมเมื่อปี พุทธศักราช ๒๕๕๔ เป็นกรณีตัวอย่าง ปัญหาเหล่านี้ ตามหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะ^๓ ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา นั้นมีทางออกให้ ซึ่งพระพุทธองค์ได้ตรัสสอนมากกว่า ๒,๕๐๐ ปีมาแล้ว โดยมีหลายกรณีที่พระพุทธองค์ทรงตรัสสอนเอาไว้ เช่น ใน อานนขสูตร ปิณธุสูตร และกามโกกิลสูตร เหล่านี้เป็นต้น

อนึ่ง หากกล่าวถึงธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขในปัจจุบัน หลักธรรมอันอำนวยการประโยชน์สุขขึ้นต้น เพื่อประโยชน์สุขสามัญที่มองเห็นกันได้ชัดในชาตินี้ ที่คนทั่วไปปรารถนาอยากได้ อยากมี ทรัพย์ ยศ เกียรติ ไมตรี เป็นต้น อันจะสำเร็จด้วยธรรม^๔ เป็นการบูรณาการหลักจริยธรรม คุณธรรม และศีลธรรม มาใช้ในชีวิตจริง หรือเอามาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิต ช่วยในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง เพื่อให้การดำเนินชีวิตเป็นไปด้วยดี ถ้าไม่นำหลักธรรมมาใช้ก็อาจทำให้การดำเนินชีวิตผิดพลาด เสื่อมเสียและมีความทุกข์ร้อน แทนที่จะเป็นทางแห่งความสุข ความเจริญ อันเนื่องจากหลักธรรมกับชีวิตมีคุณลักษณะสำคัญ อาทิ เป็นความดี ความจริง ความถูกต้อง ที่ให้พลังในการ ดำเนินชีวิต และเป็นเป้าหมายร่วมในการทำทุกเรื่องทุกสิ่งของคนเพื่อบรรลุเป้าหมายคือการพัฒนาใน ๔ มิติ ได้แก่ กาย จิต สังคม และ ปัญญา อย่างบูรณาการที่สมบูรณ์กัน

แม้ว่าหลักธรรมจะแบ่งเป็น ๓ ระดับ กล่าวคือ (๑) หลักธรรมต่อตนเอง (๒) หลักธรรมต่อผู้อื่น และ (๓) หลักธรรมต่อสังคม และสิ่งแวดล้อมก็ตาม การนำหลักธรรมมาใช้กับชีวิตนั้นก็

^๒ พระครู โปธิธรรมมานุกูล (บรรเทา ชูตจิน), “ศึกษาแนวทางการนำหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะประโยชน์เพื่อแก้ปัญหาชีวิตของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทยปัจจุบัน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑.

^๓ อ.อ.อ.อ. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๐.

^๔ พุทธทาสภิกขุ **ปรมัตถสภาวะธรรม**, ฉบับย่อความ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๓๒), หน้า ๔๕.

เพื่อให้บรรลุผลตามบันได ๔ ขั้น คือ (๑) มีจิตสำนึก ตระหนัก รู้ในคุณค่า (๒) ความสำคัญของหลักธรรม การใช้ความพยายามเพื่อศึกษา ทำความเข้าใจในหลักธรรมแต่ละเรื่อง (๓) การนำหลักธรรมไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และสัมฤทธิ์ผล และ (๔) สุดท้ายคือ การประยุกต์ใช้ถ่ายทอด และแบ่งปัน ชักชวนให้เพื่อนมนุษย์ปฏิบัติตาม เพราะเราทุกคนมีหน้าที่ ต้องดำเนินชีวิต ให้ดีงามถูกต้อง จึงจำเป็นต้องนำหลักธรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิต ในหน้าที่การงาน การทำหน้าที่ต่าง ๆ ในทุกระดับ ทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคมอย่างแท้จริง เพราะการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน เราจำเป็นจะต้องกระทำทางกาย วาจา และ ทางใจ หลักทางพระพุทธศาสนาสอนให้พุทธบริษัทพึงสำรวมระวัง และรักษาการกระทำทางกาย วาจา และทางใจไว้ให้มาก ๆ ให้ดำรงตั้งมั่นในกุศลกรรมดี เพื่อประโยชน์สุขต่อตนเอง และประโยชน์สุขต่อคนอื่นและ ประโยชน์สุขต่อสังคม อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สุข ต่อผู้ปฏิบัติทั้งในปัจจุบัน อนาคต จนกระทั่งถึงประโยชน์สุขขั้นสูงสุด ที่เป็นปรารถนาประโยชน์ คือการเข้าถึงพระนิพพาน ก็เป็นความสุข และเป็นบรมสุขคือสุขสูงสุดด้วย^๕

จริงอยู่ มนุษย์ทุกคน ล้วนแสวงหาแต่ความสุขด้วยกันทั้งสิ้นแต่ดูเหมือนว่า ยิ่งเราไขว่คว้าแสวงหาความสุขหรือประโยชน์สุขมากเท่าใดก็ยิ่งล้าแต่เจอกับความทุกข์มากขึ้นเท่านั้น สาเหตุหนึ่งมาจากการที่เราดำเนินชีวิตของคนในสังคมที่เต็มไปด้วยความเห็นแก่ตัวนั่นเอง เพราะการที่เราจะเกิดความสุขอย่างแท้จริงได้นั้น ขึ้นอยู่กับการที่เรามีวิถีคิดและการปฏิบัติที่ถูกต้องต่อชีวิตของตนเอง และต่อสภาพแวดล้อมทั้งทางสังคม ทางธรรมชาติ และทางวัตถุโดยทั่วไป ในทางหลักอรรถประโยชน์ หรือหลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะ^๖ ดัง ที่มีปรากฏในพุทธคำรัส ที่ตรัสว่า

ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง^๗ ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอ ก็ พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ พวกเธอจงจาริกไปยังสถานที่ต่างๆ เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล... และเพื่อความสุขแก่ชนจำนวนมาก และเพื่อประโยชน์สุขแก่ทวยเทพ และมนุษย์ พวกเธออย่าได้ไปทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมอรรถ และพยัญชนะครบบริบูรณ์บริสุทธิ์ สัตว์ทั้งหลายจำพวกที่มีรูป คือกิเลสในจกษณ้อย มีอยู่

^๕ ประเวศ วะสี, วิถีมนุษย์ในศตวรรษที่ ๒๑ ศูนย์หนึ่งเก้า, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สวนเงินมีมา จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๖๕.

^๖ ม.ม.(ไทย) ๑๓/๒๘๗/๒๘๑, พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๕/๔๒.

^๗ พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต), วิถีคิดตามหลักพุทธธรรม, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๕๑), หน้า ๒.

^๘ บ่วง ในที่นี้ หมายถึง “โลภะ”, วิ.ม. (ไทย) ๓/๓๒/๑๕.

เพราะไม่ได้ฟังธรรมย่อมเสื่อม ผู้รู้ทั่วถึงธรรมจักมี ภิภษทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม^๙

ดังนั้น จึงเป็นเหตุผลสำคัญทำให้ผู้วิจัย สนใจศึกษาหลักทฤษฎัมมิกัตตะในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มีหลักการอย่างไรบ้าง ทั้งนี้เพื่อที่จะได้ทำการศึกษาถึง วิธีการปฏิบัติตนตามหลักทฤษฎัมมิกัตตะ อีกทั้งเพื่อเป็นเหตุปัจจัยต่อการวิเคราะห์ถึงแนวทางในการดำเนินชีวิตตามหลักทฤษฎัมมิกัตตะ เพราะหากบุคคลในสังคมมีความเข้าใจในหลักธรรมทฤษฎัมมิกัตตะเป็นอย่างดีแล้ว ย่อมสามารถที่จะนำไปปรับใช้เพื่อแก้ปัญหาของตนเองในชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข ทั้งยามเหตุการณ์บ้านเมืองปกติ หรือแม้ยามเหตุการณ์บ้านถึงคราววิกฤตจากภัยธรรมชาติก็ตาม อีกทั้งยังก่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อครอบครัว ต่อสังคม และต่อประเทศชาติ ได้อย่างยั่งยืนสืบต่อไป ในวันภายภาคหน้า ได้เป็นอย่างดี

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาหลักทฤษฎัมมิกัตตะในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาวิธีการปฏิบัติตนของพุทธศาสนิกชนตามหลักทฤษฎัมมิกัตตะ
- ๑.๒.๓ เพื่อวิเคราะห์แนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักทฤษฎัมมิกัตตะ

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย คือ (๑) ศึกษาคัมภีร์หลักทฤษฎัมมิกัตตะในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท (๒) ศึกษาวิธีการปฏิบัติตนของพุทธศาสนิกชนตามหลักทฤษฎัมมิกัตตะ (๓) และเพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักทฤษฎัมมิกัตตะของบุคคลในสังคมปัจจุบัน การวิจัยในครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตเอกสารของการวิจัยไว้ ๒ ด้าน ดังนี้

(๑). ข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ พระไตรปิฎกฉบับ ภาษาไทย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๒). ข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ วรรณคดี ตำราและหนังสือที่สำคัญในพระพุทธศาสนา และนักวิชาการอื่นๆ ตลอดจนแนวคิดของนักปราชญ์ในทางพระพุทธศาสนา ที่เกี่ยวข้อง กับงานวิจัย นี้

^๙ วิ.ม. (บาลี) ๔/๓๒/๓๕-๔๐, วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๒๗.

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ ต้องการทราบว่า หลักทฤษฎัมมิกัตตะในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นอย่างไร ?

๑.๔.๒ ต้องการทราบว่า วิธีการปฏิบัติตนของพุทธศาสนิกชนตามหลักทฤษฎัมมิกัตตะเป็นอย่างไร ?

๑.๔.๓ ต้องการทราบว่า แนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักทฤษฎัมมิกัตตะนั้นเป็นอย่างไร ?

๑.๕. คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้คำจำกัดความของศัพท์ไว้ ดังนี้ คือ

๑.๕.๑ หลักทฤษฎัมมิกัตตะ หมายถึง หลักประโยชน์ที่ได้รับในปัจจุบันทันตาเห็นจากการปฏิบัติตนตามหลักธรรม ทั้ง ๔ ประการ คือ (๑) อุฏฐานสัมปทา คือ ถึงพร้อมด้วยความหมั่นขยัน (๒) อารักขสัมปทา คือ ถึงพร้อมด้วยการรักษาทรัพย์สมบัติ (๓) กัลยาณมิตตตา คือ การเลือกคบคนดี และ (๔) สมชีวิตา คือ ให้มีความเป็นอยู่ที่พอเพียง โดยมีปัจจัยอื่นร่วมอยู่ด้วยคือ สัทธา สัมปทา ถึงพร้อมด้วยศรัทธา, สีลสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศีล, จาคสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการบริจาค, และ ปัญญาสัมปทา การถึงพร้อมด้วยปัญญา, โดยประโยชน์ในปัจจุบันนั้นอาจจะเป็นเศรษฐกิจในปัจจุบัน หรือได้บรรลุมรรคผลขั้นใดขั้นหนึ่งในปัจจุบัน หรืออาจได้รับความสุขแบบโลกียสุข ความสุขของภพ ๔ อย่าง หรือ โลกุตตรสุข สุขอันเกิดจากการเข้าใจในสังขารม

๑.๕.๒ วิธีการปฏิบัติตนของพุทธศาสนิกชนตามหลักทฤษฎัมมิกัตตะ หมายถึง วิธีการปฏิบัติตนตามหลักธรรมทฤษฎัมมิกัตตะ ๔ ประการ คือ (๑) ขยันหา (๒) ขยันเก็บ (๓) คบคนดี (๔) ใช้ชีวิตพอเพียง โดยมีหลักการเข้าใจความเป็นจริงของชีวิต (อริยสัจ ๔) และความสืบเนื่องเป็นไปของชีวิต (ปฏิจาสัมุปบาท) เพื่อให้เข้าใจถึงกฎของธรรมชาติ อาทิ กฎพระไตรลักษณ์ กฎแห่งกรรม โดยมีความศรัทธาเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนา

๑.๕.๓ แนวทางการดำเนินชีวิต หมายถึง การดำเนินชีวิตอันเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขในโลกนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งความสุข ๔ อย่าง คือ (๑) สุขอันเกิดจากการมีทรัพย์ (๒) สุขอันเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ (๓) สุขอันเกิดจากการไม่เป็นหนี้ และ (๔) สุขอันเกิดจากการปฏิบัติตนในสิ่งที่ไม่เป็นโทษ และความสุขในโลกหน้าโดยมีสุคติภูมิเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา

๑.๖. ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ก. หนังสือ

๑.๖.๑ พระธรรมปิฎก* (ป.อ. ปยุตฺโต)^{๙๙} ได้กล่าวถึงเรื่องประโยชน์สูงสุดของชีวิต (ประโยชน์อย่างยิ่ง) ไว้ในหนังสือ พุทธธรรม ว่า จุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา ก็คือ สิ่งที่ดีที่สุด หรือ ประโยชน์สูงสุดที่มนุษย์จะพึงได้ในชีวิตนี้ ก็คือ ความสุข หรือความดับทุกข์สิ้นทุกข์นั่นเอง ดังพุทธพจน์ที่ว่า “บุญเป็นชื่อของความสุข และความสุขก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้เกิดสมาธิ” ดังพุทธพจน์ว่า “ผู้มีสุข จิตย่อมตั้งมั่นเป็นสมาธิ เมื่อจิตเป็นสมาธิแล้วบรรลุฌานแล้วความสุขก็เป็นองค์ประกอบของฌานแล้วจิตก็จะเข้าสู่ขั้นปรমัตตะ คือความสุขขั้นพระนิพพาน” หรือเรียกในภาษาสามัญว่า “ภาวะไร้ทุกข์” ฉะนั้น นิพพานจึงเป็นปรมัตต์ หรือบรมอรรถประโยชน์สูงสุด หรือจุดหมายสูงสุดเป็นบรมลัทธิ ความจริงสูงสุด เป็นบรมสุขความสุขสูงสุดและเป็นบรมธรรม ธรรมสูงสุด (หรือเห็นนิพพานครั้งแรก) ต่อมา ในคัมภีร์ชั้นรองจึงจัดเข้าชุดเป็นอรรถะ หรือประโยชน์ ๓ คือ ทิฏฐธัมมิกัตถะ, สัมปรายิกัตถะ, และปรมัตตะ ส่วนในชั้นอรรถกถาท่านมักแสดงความหมายจำกัดลงไปทีเดียวว่า “ทิฏฐธัมมิกะ” หมายถึง มีในอรรถกถาที่เกิดขึ้นในชาติชาตินี้ ส่วนสัมปรายิกะ หมายถึง มีในโลก เกิดขึ้นในโลกหน้า หรือชีวิตหน้า การที่จะเข้าถึงนิพพานหรือประโยชน์สูงสุดของชีวิตไม่ใช่เรื่องจะทำได้โดยง่ายต้องอาศัยความตั้งใจจริง และพยายามอย่างยิ่งยวดในการเดินทางไปสู่พระนิพพาน หมายถึงความสิ้นราคะ โทสะ และโมหะ ดังที่พระพุทธองค์ได้เคยทรงพยายามมาแล้ว และประสบความสำเร็จในที่สุด ดังมีปรากฏอยู่ในหลักพุทธธรรมอยู่เป็นสังขรณมากกว่า ๒,๕๐๐ ปี^{๑๐๐}

๑.๖.๒ พระราชวรมุนี (ประยูร ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง การศึกษาเพื่อจุดหมายหรือประโยชน์สุขของชีวิตในหนังสือ **ปรัชญาการศึกษาไทย** ว่า การมีความรู้ความเข้าใจในสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงก็เพื่อประโยชน์สุข ในการปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องว่าสิ่งใดควรปรับ ปรับที่ใดอย่างไร เป็นต้น การปรับตัวนั้นเป็นการเพิ่มความสามารถในการพัฒนาองค์ประกอบภายในร่างกายให้สามารถและพร้อมที่จะดำรงอยู่ด้วยกัน พัฒนาองค์ประกอบภายใน

^{๙๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๕๑), หน้า ๒.

^{๑๐๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๕๒๕.

* สมณศักดิ์ปัจจุบันของท่านคือ “พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)”

จิตใจให้เข้มแข็งมีสติปัญญามากขึ้น มีคุณธรรมมากขึ้นรู้จักเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ตลอดจนปรับสิ่งแวดล้อมให้เป็นประโยชน์สุขแก่ตนเอง และผู้อื่นหรือส่วนร่วมในสังคม ไม่กระทำให้เป็นอันตรายแก่สิ่งแวดล้อมที่เกื้อกูลแก่ชีวิตของคนอื่น ทำตนให้มีประโยชน์และเกื้อกูลแก่สังคม สภาพแวดล้อม เพื่อให้ตนเป็นส่วนประกอบอย่างหนึ่งซึ่งร่วมสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีอันเป็นประโยชน์สุขร่วมกัน และรู้จักสิ่งแวดล้อมต่างๆ และสร้างสิ่งแวดล้อมใหม่ที่อำนวยแก่ชีวิตให้ดีขึ้น^{๑๒}

๑.๖.๓ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง **ประโยชน์สูงสุดของชีวิต** นี้ว่า ความสุขว่ามี ๒ แบบ คือ เป็นความสุขจากภายใน หมายถึงมีความสุขสงบในใจตนเอง หรือมีความสุขจากการรู้เท่าทัน เข้าใจความจริงของสิ่งทั้งหลายเป็นความสุขทางปัญญา เนื่องจากเห็นแจ้งความจริงเป็นความโปร่งโล่ง ไม่มีความติดขัดบีบคั้นใจเป็นความสุขภายในของบุคคล สำหรับความสุขอีกแบบเป็นความสุขที่ได้จากภายนอก^{๑๓} นอกจากนี้ท่านพระธรรมปิฎก ยังได้แบ่งประโยชน์สุขออกเป็น ๓ ระดับ คือ (๑) ด้านรูปธรรมที่ตามองเห็นหรือเห็นได้กับตา คือ การมีความสุขภาพดี การมีทรัพย์สินเงินทอง การมีอาชีพการงานเป็นหลักเป็นฐาน การมียศ ฐานะ ตำแหน่งเป็นที่ยอมรับในสังคม การมีมิตรสหายบริวารและการมีชีวิตครอบครัวที่ดี (๒) ด้านนามธรรมที่ลึกล้ำ เลยจากตามองเห็นคือเรื่องของคุณธรรมความดีงามการมีความสุขที่เกิดจากความมั่นใจในคุณค่าของชีวิต การได้บำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เพื่อนมนุษย์ ความมีศรัทธาในสิ่งที่ดีงามที่เป็นหลักของจิตใจ และการมีปัญญาที่ทำให้รู้จักการปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายได้ถูกต้องและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ทำให้ชีวิตเป็นอยู่ด้วยดี (๓) ด้านนามธรรมชั้นโลกุตตระที่อยู่เหนือกระแสความไหลเวียนของโลกธรรม คือความเป็นผู้มีจิตใจเป็นอิสระด้วยความรู้เท่าทันต่อสิ่งทั้งหลาย รู้โลกและชีวิตตามความเป็นจริง จนกระทั่งว่าโลกธรรมเกิดขึ้นมากระทบกระทั่งก็ไม่หวั่นไหว วางใจและปฏิบัติได้ถูกต้องตามเหตุปัจจัย ปลดปล่อยให้กฎธรรมชาติทั้งหลายก็เป็นกฎธรรมชาติอยู่ตามธรรมชาติ ความทุกข์ที่มีอยู่ในธรรมชาตีก็น่าเป็นทุกข์ของธรรมชาติไป ไม่เข้ามากระทบกระทั่งบีบคั้นจิตใจของเราได้ เป็นผู้มีสุขอยู่กับตนเองตลอดเวลา ชีวิตก็สมบูรณ์แล้ว^{๑๔}

^{๑๒} พระราชวรมุนี (ประยูร ปยุตฺโต), **ปรัชญาการศึกษาไทย ฉบับแก้ไข รวบรวมใหม่**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๘), หน้า ๑๓.

^{๑๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **ชีวิตที่สมบูรณ์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๘) หน้า ๕๘-๖๑.

^{๑๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **ชีวิต การงาน หลักธรรม**. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ธรรมสภา, ๒๕๕๑) หน้า ๗.

๑.๖.๔ พุทธทาส อินทปัญโญ ได้กล่าวถึงการแบ่งประเภทของประโยชน์ตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาไว้ในหนังสือ **คู่มือดับทุกข์ (ฉบับสมบูรณ์)**^{๑๕} ว่า ประโยชน์ในทางพระพุทธศาสนา คือ (๑) ทิฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์ หมายถึง ประโยชน์วันนี้หรือปัจจุบัน (๒) สัมปรายิกัตถะประโยชน์ หมายถึง ประโยชน์วันข้างหน้าหรือชาติหน้า (๓) ปรมัตถะประโยชน์ หมายถึง ประโยชน์สูงสุด ประโยชน์อย่างยิ่ง เนื้อหาความเป็นโลก คือ เนื้อโลก เนื้อทุกข์ นอกจากนั้นท่านพุทธทาสภิกขุ ยังได้จัดแบ่งประโยชน์ ประโยชน์ ๓ นี้อยู่ในประโยชน์ระดับโลกียะ และ โลกุตระ คือ ประโยชน์ชาตินี้ และ ประโยชน์ชาติหน้า เป็นประโยชน์เรื่องโลก เป็นฝ่ายโลก เกี่ยวกับโลกส่วน ประโยชน์สูงสุด ก็เป็นประโยชน์เนื้อโลก เนื้อทุกข์ และได้เชื่อมโยงประโยชน์กับจุดหมายของศีลธรรมว่า ศีลธรรมนั้นมีจุดหมายเพื่อสังคมสันติ ส่วนจุดหมายของศาสนานั้นมีจุดหมายเพื่อ ปังเจกชนสันติ ได้แก่ ความสุขสงบเฉพาะบุคคล และ ความสุข ๓ ระดับ ๓ ระดับ ได้แก่ (๑) สุข เพราะ ไม่เบียดเบียน เป็นความสุขค่อนข้างจะเป็นเรื่องสังคมหรือของหมู่คณะ ถ้าไม่เบียดเบียนกันก็จะเป็นสุข หรือไม่เห็นแก่ตัว (๒) สุข เพราะอยู่เหนืออำนาจาม หรือเป็นความสุขเพราะอยู่เหนือกิเลสที่จะมากระทบตัวเราเป็นความรัก หลงใหลในสิ่งต่าง ๆ หรือการกำหนดยินดี อารมณ์ที่เกิดขึ้นถือว่าเป็นคามอย่างหนึ่ง การที่หลงใหลทั้งบุคคล วัตถุก่อให้เกิดความทุกข์ได้ทั้งสิ้น (๓) สุข เพราะ ละตัวตนเสียได้เพราะถ้าละเรื่องนี้ได้ก็จะไม่ยึดมั่นว่าตัวกูของกู อยากจะเหนือผู้อื่น สิ่งที่สำคัญที่สุดใน ๓ ข้อนี้ คือ ไม่มีตัวกูของกู ถ้าคิดได้เสียแต่แรกก็จะไม่เบียดเบียนใคร และก็จะไม่เห็นแก่ตัว^{๑๖}

๑.๖.๕ พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ได้กล่าวถึงความสุขไว้ในหนังสือ **ชีวิตที่เป็นสุขยิ่งกว่าความสงบใจไม่มีว่า** สภาพจิตที่เป็นปกติดีนั้นแหละ เรียกว่า เป็นความสุข สุขก็เพราะว่าจิตปกติไม่ขึ้น ไม่ลง ไม่เอียงขวา เอียงซ้าย ไม่มีอะไรมาผูกมัดจิตใจ เป็นอิสระเป็นไทแก่ตัวอย่างนี้เรียกว่า “ปกติ” จิตที่ปกติคือไม่มีอะไร รู้ว่าอะไรเกิดขึ้น อะไรตั้งอยู่ อะไรดับไป แล้วควรจะแก้ไขสิ่งนั้นอย่างไร อย่างนี้จิตใจก็สบาย ไม่ค่อยมีปัญหา รวมความว่า ชีวิตของเราต้องการความสุขทั้งกาย ทั้งใจ ทางอารมณ์ เราก็ต้องมีสติ มีปัญญา พยายามที่จะรักษาใจไว้ให้ปกติอยู่ตลอดเวลา รู้จัก

^{๑๕} พุทธทาสภิกขุ , **คู่มือดับทุกข์**, ฉบับสมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา , ๒๕๓๐), หน้า ๑๖.

^{๑๖} พุทธทาสภิกขุ, **ความสุขสามระดับ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ สุขภาพใจ, ๒๕๔๒), หน้า ๘ -๑๕.

ประมาณในการกิน การอยู่ การนุ่งห่มใช้สอย การปฏิบัติหน้าที่ และการพักผ่อน สภาพร่างกาย จิตใจ ก็จะมีความสุขสมบูรณ์สมปรารถนา^{๑๓}

๑.๖.๖ พระมหาอุทัย (ว.วชิรเมธี) กล่าวถึง แนวทางการดำเนินชีวิตไว้ในหนังสือของขวัญอันยั่งยืนว่า ใครต่อใครก็ปรารถนาจะมีชีวิตที่ดีแต่อะไรคือ ความหมายของการมีชีวิตที่ดี บางทีก็เป็นเรื่องที่ยากจะอธิบายได้ เรามีวิถีชีวิตที่ดีอยู่อย่างหนึ่ง นั่นก็คือการกำหนด เป้าหมายที่ดีให้กับชีวิต เมื่อชีวิตบรรลุถึงเป้าหมายที่ดีนั้นได้แล้วก็เท่ากับว่าคนๆ หนึ่งได้บรรลุถึง “ชีวิตที่ดี” แล้วอะไรคือเป้าหมายของชีวิตที่ดีเพื่อที่จะมีชีวิตที่ดีตามแนวพุทธ พระพุทธเจ้าตรัสว่าชีวิตที่ดีต้องมีเป้าหมายอย่างน้อย ๓ ระดับด้วยกันคือ (๑) เป้าหมายของชีวิตที่ดีในปัจจุบัน (ระดับที่เห็นได้ด้วยตา) (๒) เป้าหมายของชีวิตที่ดีในอนาคต (ระดับเลียดาเห็น) (๓) เป้าหมายของชีวิตที่ดีในขั้นสูงสุด (ระดับการมีชีวิตสมบูรณ์)^{๑๔}

๑.๖.๗ พระมหาทวิ มหาปญโญ (ละลง) ได้กล่าวถึงแนวทางการดำเนินชีวิตไว้ในบทความเรื่อง มุมมองของพระพุทธศาสนาว่า สุขและทุกข์เป็นธรรมชาติของชีวิต ดังนั้น จึงจำเป็นที่มนุษย์จะต้องศึกษาพัฒนาทั้งสุขและทุกข์เพื่อให้มีคุณภาพในการดำเนินชีวิต ให้ชีวิตดำเนินไปในแนวทางที่สอดคล้องกับธรรมชาติ แต่ในยุคที่โลกเต็มไปด้วยสิ่งอำนวยความสะดวก มีวัตถุพร้อม มนุษย์มีความเข้าใจผิดว่า วัตถุ คือ สิ่งที่จะตอบสนองความต้องการทั้งหมดของชีวิตยังมีวัตถุมาปรนเปรอมากเท่าใดก็ย่อมจะมีความสุขมากเท่านั้น มนุษย์จึงพยายามพัฒนาทางด้านวัตถุเพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกาย แต่ในทางจิตใจหาได้พัฒนาไม่ ดังนั้น มนุษย์จึงเสียดุลยภาพของชีวิตไป ตกอยู่ภายใต้การครอบงำของวัตถุ ทำให้มนุษย์มีใจเสาะ เปราะบาง อ่อนแอ ทุกข์ได้ง่าย สุขได้ยาก เมื่อเราผ่านโลกผ่านชีวิตมาได้ระดับหนึ่ง เราก็จะเข้าใจคำว่า ชีวิตมีขึ้นมีลงได้อย่างชัดเจน นั่นก็หมายความว่าไม่มีใคร โชคร้ายไปตลอดและไม่มีใคร โชคดีไปตลอด ชีวิตมีสุขและมีทุกข์ปนกันไปแต่ ประเด็นที่สำคัญที่เราจะต้องไม่ลืมก็คือทำอย่างไรเราจะใช้ชีวิตให้มีดุลยภาพระหว่างสุขและทุกข์ โดยรู้ให้เท่าทันทุกข์และพัฒนาสุขอย่างมีหลักการ โดยในยาม ที่มีสุขเราก็ไม่หลงระเริงลืมตนจนกลายเป็นการสร้างทุกข์ให้คนอื่นหรือยึดติดเพียงความสุขในระดับต้น ๆ ไม่

^{๑๓} พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญา นันททิกขุ), *ชีวิตที่เป็นสุขยิ่งกว่าความสงบใจไม่มี* (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๑๒), หน้า ๘-๑๔.

^{๑๔} พระมหาอุทัย (ว.วชิรเมธี), *ของขวัญอันยั่งยืน*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑๕.

พัฒนาความสุขให้สูงขึ้น และทำอะไรในยามที่เรามีทุกข์ก็ไม่ใช่จมดิ่งอยู่กับทุกข์อย่างไม่รู้วันรู้คืน แต่รู้จักสร้างปัญญาให้รู้เท่าทันทุกข์^{๑๙}

ข. วิทยานิพนธ์

๑.๖.๘ พระมหาวิโรจน์ วิโรจน์ (พาทา) ได้เสนองานวิจัยเกี่ยวกับประโยชน์เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องประโยชน์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทว่า พระพุทธองค์ทรง ยอมรับความสำคัญหรือจุดหมายของประโยชน์ทุกระดับได้แก่ ประโยชน์ชาตินี้ (ทิฐฐัมมิกัตถะ ประโยชน์) ประโยชน์ชาติหน้า (สัมปรายิกัตถะประโยชน์) และประโยชน์สูงสุด (ปรมัตถ ประโยชน์) โดยเห็นว่าประโยชน์แต่ละขั้นมีความสัมพันธ์กับ ระดับความเป็นอยู่การครองชีพ สภาพแวดล้อม และความพร้อมของแต่ละบุคคลในการบรรลุประโยชน์ในแต่ละขั้น และนอกจากนี้ พระพุทธองค์ทรงได้แบ่งลักษณะของประโยชน์ไว้อีกประเภทหนึ่ง ซึ่งได้แสดงออกถึงความ รับผิดชอบและความสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์กับสังคมตามลำดับ ได้แก่ประโยชน์ตน (อัตตัตถะ) ประโยชน์ผู้อื่น (ปรัตถะ) และ ประโยชน์สองฝ่าย (อุภยัตถะ) โดยที่พุทธปรัชญาเถรวาท เห็นว่า ประโยชน์หรือสวัสดิภาพ ความมั่นคงในชีวิตของตนเองจะต้องได้รับการพิจารณาหรือคิดถึงก่อน เพราะเมื่อตนเองบรรลุประโยชน์ทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ทางวัตถุ สิ่งของ หรือทางจิตใจก็ ตามอย่างน้อยก็มีศักยภาพเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง และเป็นที่พักพิงของผู้อื่นก่อนภายหลังจากนั้นจึงหัน ไปทำประโยชน์แก่คนอื่น (ปรัตถะ) รวมถึงการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อมหาชน (อุภยัตถะ) เพราะเห็น ว่าสันติภาพของสังคมย่อมเป็นสิ่งที่มาจากการที่ปัจเจกชนยังไม่มี ความมั่นคงในการดำรงชีวิต และการที่มนุษย์เราไม่สามารถที่จะพึ่งตนเองได้ทั้งทางวัตถุและทางด้านจิตใจก็ตาม เขาย่อมไม่สามารถ ช่วยเหลือคนอื่นได้ ถึงแม้จะช่วยคนอื่นได้ก็ย่อมจะทำตนเองให้เดือดร้อนและเป็นทุกข์ในภายหลัง อันเนื่องมาจากความไม่พร้อมของตนเอง^{๒๐}

๑.๖.๙ พระมหาประพันธ์ สุภษร ได้เสนองานเกี่ยวกับประโยชน์สุขไว้ในงานวิจัยเรื่อง ความสำคัญของบุคลิกภาพของพระพุทธเจ้าต่อความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ว่า การ ทำหน้าที่เพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลกนั้น พระองค์ทรงให้สรรพสัตว์ได้รับประโยชน์ ๓ อย่าง คือ

^{๑๙} พระมหาทวิ มหาปญญ (ละลง), “คุณภาพของชีวิต”, ใน มุมมองของพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๔), หน้า ๕.

^{๒๐} พระมหาวิโรจน์ วิโรจน์ (พาทา), “การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องประโยชน์ใน พระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๓.

(๑) ประโยชน์ในโลกนี้(ทิฏฐิธัมมิกัตถะ) เช่น การได้รับเกียรติยศ ชื่อเสียง มีความสุขในชีวิตชาติปัจจุบัน (๒) ประโยชน์ในโลกหน้า (สัมปรายิกัตถะ) เช่น ทำให้เกิดความมั่นใจในการทำมาหากิน และมีสวรรค์เป็นที่ไปในเบื้องหน้า (๓) ประโยชน์อย่างยิ่งคือพระนิพพาน(ปรমัตถะ) โดยพระองค์ทรงชี้แนะให้ดำเนินตามอริยมรรคมีองค์ ๘ จนผู้นั้นได้บรรลุอริยผล พระจริยาที่ทรงประพฤติเพื่อชาวโลกนั้น เมื่อกล่าวโดยรวมก็ได้แก่ประโยชน์ ๓ อย่างดังกล่าว^{๒๑}

๑.๖.๑๐ พระคาร์ณ รตนรสี (เหว่หู่) ได้เสนองานวิจัยเกี่ยวกับแนวความคิดเรื่องความสุขเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์เรื่องความสุขในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับความสุขในสังคมไทยปัจจุบัน ว่า ความสุข แบ่งออกเป็น ๒ ระดับ ได้แก่ โลภียสุข คือ ความสุขแบบชาวโลก และโลกุตตรสุข คือ ความสุขเหนือชาวโลก กล่าวคือ (๑) โลภียสุข คือ ความสุขแบบชาวโลกที่มีความอยาก ความปรารถนาที่จะให้ได้มาในสิ่งที่ต้องการเป็นความสุขที่พระพุทธศาสนาสอนแก่ผู้ที่มีชีวิตอยู่แบบภคฤหัสถ์ หรือผู้ที่ครองเรือนมีอยู่ ๔ ประการ (๑). อตติสุข สุขเกิดจากความมีทรัพย์ คือ ความภูมิใจเอิบอ้อมใจ ว่าตนมีโชคทรัพย์ที่ได้มาด้วยน้ำพักน้ำแรงความขยันหมั่นเพียรของตนและโดยชอบธรรม (๒). โภคสุข สุขเกิดจากการใช้ทรัพย์ คือ ความภูมิใจ เอิบอ้อมใจ ว่าตนได้ใช้ทรัพย์ที่ได้มาโดยชอบนั้น เลี้ยงชีพบำรุงบิดามารดา สามีภรรยา บุตร มิตร และบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ (๓). อนนสุข สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ คือ ความภูมิใจว่า ตนเป็นอิสระไม่มีหนี้สินติดค้างใคร (๔). อนวัชชสุข สุขเกิดจากความประพฤติไม่มีโทษ คือ ความภูมิใจ เอิบอ้อมใจว่าตนมีความประพฤติสุจริตไม่บกพร่องเสียหายใครๆติเตียนไม่ได้ทั้งทางกาย วาจา และใจ (๒) โลกุตตรสุข คือ สุขที่อยู่เหนือโลก หมายถึง ความสุขที่สุขกว่าโลภียสุข เป็นสภาพที่ดับกิเลสและกองทุกข์ทั้งหมด จึงเป็นภาวะที่สมบูรณ์ที่สุด เพราะไม่ต้องอาศัยปัจจัยปรุงแต่ง สุขประเภทนี้เรียกว่า “นิพพานสุข” และถือเป็นความสุขระดับสูงสุดของมนุษย์ ดังพุทธสุภาษิตรับรองว่า “นิพพาน ปรมม สุขํ นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง” นิพพานในที่นี้ได้แก่ สอุปาทิเสสนิพพาน (คือดับกิเลสที่มีเบญจขันธ์เหลือ กับ อนุปาทิเสสนิพพาน คือ ดับกิเลสไม่มีเบญจขันธ์เหลือ) และความสุขมีความสำคัญมากในทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะในการปฏิบัติธรรมถือว่าพุทธจริยธรรมไม่แตกต่างหากจากความสุขในการดำเนิน

^{๒๑} พระมหาประพนธ์ สุภษร, “ความสำคัญของบุคลิกภาพของพระพุทธเจ้าต่อความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๗๗ -๑๗๘.

ชีวิตประจำวัน การทำความดีต่างๆ ทัวไปก็เรียกว่า “บุญ” ดังพุทธพจน์ตรัสว่า “บุญเป็นชื่อของความสุข” และความสุขก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้เกิดสมาธิ เป็นต้น^{๒๒}

สรุป แนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท นั้นเพื่อหวังมาช่วยแก้ไขปัญหของพุทธศาสนิกชน หรือบุคคลที่ดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบันนี้ ต่างก็มีวิถีชีวิตในการดำเนินชีวิตของแต่ละคนที่แตกต่างกันออกไป อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่บุคคลส่วนมาก ที่หลงไปยึดติดอยู่ในด้านวัตถุสิ่งของต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคมเราเหล่านั้น ล้วนเป็นปัญหาอันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมอย่างรวดเร็ว และยังเป็นปัญหาที่ผู้คนที่อยู่ในสังคมจะต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนของการใช้ชีวิต กับสภาวะทางเศรษฐกิจ และ ค่าครองชีพที่สูงขึ้น ล้วนทำให้ผู้คนต่างต่อสู้ดิ้นรน เพื่อที่จะแสวงหาทรัพย์เหล่านั้นมาบำรุงบำเรอร่างกายเพื่อให้พบซึ่งความสุขของตนเพียงอย่างเดียว

ดังนั้น จึงทำให้เกิดเป็นปัญหาต่างๆ ตามมามากมาย ซึ่งหนึ่งในปัญหาเหล่านั้น ก็คือปัญหาของ ความเครียด ปัญหาอันเกิดจากการทำหน้าที่การงาน ปัญหาอันเกิดจากการว่างงานที่ยังคงเป็นปัญหาส่วนใหญ่ของสังคมอยู่ในขณะนี้ ทำให้บุคคลเราเห็นห่างจากการบำเพ็ญพัฒนาทางด้านจิตใจ ให้มีคุณภาพ และศักยภาพที่ดีขึ้น และในท่ามกลางของสภาวะปัญหาวิกฤตภัยทางธรรมชาติต่างๆ ที่เกิดขึ้นมานั้น เช่น ภัยที่เกิดจากน้ำท่วม ภัยจากสึนามิ ก็ล้วนทำให้เกิดเป็นปัญหาในการทำมาหาเลี้ยงชีพของบุคคลเราด้วยกันทั้งสิ้น

ทั้งนี้ ถ้าบุคคลในสังคมมีการดำเนินชีวิตตามแบบใหม่ และมีการปรับเปลี่ยนชีวิตของตนเองที่ไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงตามสภาวะของเหตุการณ์ที่เป็นอยู่เฉกเช่นในยุคสังคมปัจจุบันนี้แล้ว ย่อมจะทำให้เกิดเป็นปัญหาของชีวิตต่างๆ ที่ตามมา เพราะหากบุคคล ที่ดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบันมีความเข้าใจใน หลักธรรมทฤษฎีธรรมมิกัตถะ นี้เป็นอย่างดี และพร้อมที่จะนำไปปรับใช้เพื่อแก้ไขปัญหชีวิตประจำวันได้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง และครอบครัว

ถึงแม้ยามเหตุการณ์ทางสังคม ของบ้านเมืองจะเป็นเช่นไร ก็ตาม ก็จะทำให้บุคคลที่ได้ประพฤติและปฏิบัติตาม นำเอาไปปรับเปลี่ยนใช้ในวิถีชีวิตของตนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี ยิ่งขึ้นไป แต่หากว่าอาจจะมึที่บุคคลอื่นๆ ที่เขาไม่ได้นำเอาหลักธรรมนี้ไปปฏิบัติตาม ก็คงอาจจะไม่ได้รับทราบหรือรับรู้ถึงผลในอันที่พึงจะได้รับนั้นๆ เลยก็คงจะมีอยู่บ้าง

^{๒๒} พระคำรณ รตนรสี (เหวฑู), “การศึกษาวิเคราะห์เรื่องความสุขในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับความสุขในสังคมไทยปัจจุบัน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๕-๑๐ .

โดยการนำเอา หลักธรรมทฤษฎีธรรมมิกัตถะประโยชน์ทั้ง ๔ ประการ นี้ไปประพจน์และปฏิบัติตาม อันได้แก่ (๑) อุภูฐานสัมปทา ข้อธรรมที่หมายถึง ปัญหาอันเกิดจากการขาดความขยันหมั่นเพียรในการทำหน้าที่การงาน (๒) อารักขสัมปทา ข้อธรรมที่หมายถึง ปัญหาอันเกิดจากการไม่รู้จักประหยัศทรัพย์สมบัติที่ตนมีอยู่ (๓) กัลยาณมิตตดา ข้อธรรมที่หมายถึง ปัญหาอันที่คนเราไม่รู้จักในการเลือกคบคนมาเป็นมิตร และ (๔) สมชีวิตา ข้อธรรมที่หมายถึง ปัญหาอันเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์สมบัติที่เกินฐานะของตนที่เป็นอยู่ เป็นต้น

๑.๗. วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยได้นำเนื้อหาจากทางเอกสารที่เกี่ยวข้องโดยเริ่มต้นจากศึกษา ความหมาย ประเภท และ ลักษณะของประโยชน์สุขตามหลักธรรมทฤษฎีธรรมมิกัตถะในพระพุทธศาสนาเถรวาท และประโยชน์สุขของคนโดยทั่วไป ในสังคมไทยปัจจุบัน โดยรวบรวมเอกสาร มีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

๑.๗.๑ ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) โดยการศึกษารวบรวมจากคัมภีร์พระไตรปิฎก และอรรถกถาฉบับภาษาไทย

๑.๗.๒ ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) โดยการศึกษารวบรวมจากอรรถกถา ตำราและหนังสือ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในทางพระพุทธศาสนา ของบุคคลทั่วไป ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในงานวิจัยในครั้งนี้

๑.๗.๓ รวบรวมเอกสารข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลงานเขียนของนักวิชาการซึ่งได้ค้นคว้ารวบรวมไว้บ้างแล้ว และนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาประยุกต์วิเคราะห์เพิ่มเติมด้วยความคิดเห็นของผู้วิจัย เพื่อให้เกิดแนวทางในการดำเนินชีวิตตามหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะ

๑.๗.๔ สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะโดยวิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ข้อมูล

๑.๘. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

๑.๘.๑ ทำให้ทราบถึง หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๘.๒ ทำให้ทราบถึง วิธีการปฏิบัติตนของพุทธศาสนิกชนตาม หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะ

๑.๘.๓ ทำให้ทราบถึง แนวทางการดำเนินชีวิตตาม หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะ